 Katrineholms kommun VÅRD- OCH OMSORGSFÖRVALTNINGEN	RIKTLINJER HÄLSO- OCH SJUKVÅRD Sid 1 (6)	
	RIKTLINJE VID DÖDSFALL	
Delges: Chefer, legitimerad personal, vårdpersonal	Gällande utgåva nr: 4	Datum: 2017-04-27
Handläggare:	Ersätter utgåva nr: 3	Datum: 2008-05-27
Ansvarig: Medicinskt ansvarig sjuksköterska	Beslut fattat av: Verksamhetschef	

Riktlinjer vid dödsfall inom vård- och omsorgsförvaltningens verksamheter

Författningar

- Begravningslag (1990:1144)
- HSLF-FS 2016:52. Ändring i Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2005:10) om kriterier för bestämmande av människans död
- Patientsäkerhetslag (2010:659)
- Socialstyrelsens föreskrift och allmänna råd (SOSFS 2011:9) om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete
- Läkemedelshantering i Sörmland 2013. Reviderat juni 2016, www.landstingetsormland.se
- Patientlag (2014:821)
- HSLF-FS 2017:5. Ändring i Socialstyrelsens föreskrift och allmänna råd (HSLF-FS 2015:15) om vissa åtgärder inom hälso- och sjukvården vid dödsfall
- Vårdhygien - kommunal vård och omsorg, www.landstingetsormland.se
- Hälso- och sjukvårdslag (2017:30).

Allmänt

I övergripande författningar och styrdokument finns stadgat att det hör till hälso- och sjukvården att ta hand om avlidna och de uppgifter som följer med detta samt att dessa ska fullgöras med respekt för den avlidne och med hänsyn till och med omtanke om närstående/anhöriga.

Den avlidne skall göras iordning så pietetsfullt som möjligt inför de efterlevandes avskedsstagande.

Kläder och bädd skall vara rena, kanyler, katetrar etc. skall bort (dock ej vid obduktion).

Om det behövs, tvättas och rakas den döde. Händer och anletsdrag tillrättaläggs.

Ögon och mun sluts.

Det rum där avskedsstagandet skall ske förses med lämplig utsmyckning. Vid åtgärderna skall hänsyn tas till den avlidnes religion och kultur samt övriga önskemål. I hälso- och sjukvårdsansvaret ingår sjuktransporter samt att ta hand om avlidna, ansvaret upphör först när den avlidne har kistlagts.

Landstingets ansvar

Läkare ansvarar för att fastställa dödsfall samt utfärda behövliga intyg och att dessa sänds till rätt instanser.

Godkänd (underskrift):	Ska publiceras på ☐ Intranät ☐ Webb	Publicerad (underskrift och datum)
Rubrik till Forum/webb:		

Delges:	Chefer, legitimerad personal, vårdpersonal	Gällande utgåva nr: 4	Datum: 2017-04-27
Handläggare:		Ersätter utgåva nr: 3	Datum: 2008-05-27
Ansvarig:	Medicinskt ansvarig sjuksköterska	Beslut fattat av:	Verksamhetschef

Kommunens ansvar

Kommunen ansvarar för att avlidna från särskilda boenden transporteras till och förvaras i bårhus, i väntan på kistläggning. Kommunen har avtal via upphandling, för transport av avlidna.

Fastställande av dödsfall

Legitimerad läkares ansvar

I lagen om kriterier för bestämmande av människans död samt med tillämplande föreskrifter och allmänna råd, beskrivs att fastställandet av döden ska göras med hjälp av indirekta och direkta kriterier samt utifrån vetenskap och beprövad erfarenhet.

- Fastställandet av dödsfall ska göras av legitimerad läkare, läkare ska även skriva behövliga intyg
- Fastställandet av ett dödsfall ska göras skyndsamt
- Tidpunkten för dödsfallet kan bestämmas med hjälp av vårdpersonal, anhöriga och/eller andra personer som känner till omständigheterna.

En läkare får fastställa att döden har inträtt utan att personligen ha gjort den kliniska undersökningen om dödsfallet är förväntat på grund av sjukdom eller nedsatt hälsotillstånd med förmodad begränsad överlevnad, enligt Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om kriterier för bestämmande av människans död.

Förutsättningar för att läkaren inte skall göra undersökningen är:

1. Att en legitimerad sjuksköterska har gjort denna undersökning och meddelat läkaren resultatet.
2. Att läkaren har tillgång till relevanta och tidsmässigt aktuella uppgifter om den dödes tidigare medicinska tillstånd.

Legitimerad sjuksköterskas ansvar

Tjänstgörande sjuksköterska ska alltid kontakta läkare i samband med att boende avlidit om dödsfallet inte är förväntat.

Det är den tjänstgörande läkaren som blir kontaktad som har ansvaret för att utfärda dödsbevis och dödsorsaksintyg avseende den avlidne.

Ansvarig sjuksköterska ansvarar för att den avlidnes kropp iordningställs i enlighet med gällande lagstiftning. Sjuksköterskan ansvarar för att uppgifterna på ID-bandet, det vill säga att patientens namn och personnummer är korrekta och signerade. Sjuksköterskan ansvarar för att ID-bandet fästs på armen eller benet i samband med konstaterandet av dödsfallet samt anteckna tiden för dödsfallet i patientjournalen.

Godkänd (underskrift):	Ska publiceras på ☐ Intranät ☐ Webb	Publicerad (underskrift och datum)
Rubrik till Forum/webb:		

Delges:	Chefer, legitimerad personal, vårdpersonal	Gällande utgåva nr: 4	Datum: 2017-04-27
Handläggare:		Ersätter utgåva nr: 3	Datum: 2008-05-27
Ansvarig:	Medicinskt ansvarig sjuksköterska	Beslut fattat av: Verksamhetschef	

Enhetschefens ansvar

- Upprätta lokala rutiner för dödsfall och säkerställa att all personal har kunskap om dessa
- Följa upp att rutiner enligt ovan är kända av all personal samt att de följs i arbetet på enheten
- Se till att all personal får kontinuerlig handledning och fortbildning
- Ansvarar för att skicka meddelande till aktuell handläggare samt till boendesamordnaren
- Efterlevandesamtal erbjuds i rimlig tid till närstående/anhöriga

Oväntade dödsfall inom kommunal hälso- och sjukvård

Oväntade dödsfall skall alltid konstateras av läkare. Läkare är skyldig att komma och konstatera dödsfall.

Har inte döden inträffat på förväntat sätt eller vid, på minsta sätt, andra oklara omständigheter skall läkare alltid tillkallas.

Läkaren ansvarar för

Fastställa att döden inträffat samt skriva dödsbevis. Det är läkarens ansvar att ha nödvändig utrustning med sig.

- Ta ställning till om polis behöver kontaktas.
- Komma överens med tjänstgörande sjuksköterska (läkare eller sjuksköterska) om vem som ska underrätta de närstående/anhöriga.
- I förekommande fall, skriva remiss om borttagande av explosivt implantat.

Sjuksköterska ansvarar för

- Noterar tidpunkten när personen hittas avliden.
- Omedelbart kontakta läkare.
- Säkerställa att inget i rummet rörs innan läkaren kommit.
- Komma överens med läkare om vem (läkare eller sjuksköterska) som ska underrätta de närstående/anhöriga .

Förväntade dödsfall inom kommunal hälso- och sjukvård

Ett förväntat dödsfall är när en brukare/patient, personal, sjuksköterska och närstående/anhöriga är införstådda med att patientens förväntade livslängd är kort.

Att brytpunktsamtal har skett med ansvarig läkare. Eventuellt är läkemedel utsatta och palliativa mediciner och omvårdnadsåtgärder är insatta.

Läkaren kan vid förväntade dödsfall fastställa att döden har inträtt utan att själv ha gjort den kliniska undersökningen som istället har utförts av legitimerad sjuk-

Godkänd (underskrift):	Ska publiceras på ☐ Intranät ☐ Webb	Publicerad (underskrift och datum)
Rubrik till Forum/webb:		

Delges:	Chefer, legitimerad personal, vårdpersonal	Gällande utgåva nr: 4	Datum: 2017-04-27
Handläggare:		Ersätter utgåva nr: 3	Datum: 2008-05-27
Ansvarig:	Medicinskt ansvarig sjuksköterska	Beslut fattat av: Verksamhetschef	

sköterska. En förutsättning är att sjuksköterskan accepterar uppgiften samt att blanketten ”Underlag för konstaterande av väntat dödsfall” är påskriften och under-tecknad. Läkaren ska ha tillgång till relevanta och tidsmässigt aktuella uppgifter om den dödes tidigare medicinska tillstånd. Om sjuksköterskan vill att tjänstgörande läkaren kommer till boendet ska denne också göra det. Detta trots att blanketten; ”Underlag för konstaterande av väntat dödsfall” finns förifylld av ansvarig läkare.

Legitimerad sjuksköterska kan fastställa att döden inträtt under förutsättning att samtliga nedanstående punkter är uppfyllda

- Beslut har fattats att påbörja vård i livets slutskede enligt ovan.
- Behandlande läkare har uppdragit åt sjuksköterska att vid förväntat dödsfall förvissa sig om att döden inträtt. I dessa fall fyller läkaren i förväg i blanketten ”Underlag för konstaterande av väntat dödsfall” som finns i verksamhetssystemet Treserva, ska förvaras i patientjournalen efter påskrift.
- Sjuksköterskan anser sig kompetent att utföra arbetsuppgiften att fastställa att döden inträtt (frivillighet).
- Identitetskontroll och persondatat måste vara absolut säkerställda.
- Sjuksköterskan fastställer att döden inträtt enligt fastlagd anvisning.
- Sjuksköterskan fyller i nedre delen av blanketten ”Underlag för konstaterande av väntat dödsfall” och ansvarar för att denna tillställs läkare som skall utförda dödsbevis och intyg om dödsorsak. Detta skall ske senast nästkommande vardag.
- Sjuksköterskan skall vara förvissad om innebörden av gällande lagar, föreskrifter och allmänna råd.

För konstaterande av förväntat dödsfall skall sjuksköterskan vidta följande åtgärder/anvisning

- Notera tidpunkt.
- Kontrollera att inget yttre våld föreligger, vid tecken på våld kontaktas läkaren
- Kontrollera så ingen andningsrörelse sker, observera bröstkorgen – eventuellt hålla spegel framför mun och näsa.
- Kontrollera att pupillerna är ljusstela, oftast vidgade – använd ficklampa.
- Att cirkulationen upphört genom att lyssna på hjärta med stetoskop.
- Ingen palpabel puls, palpera på halens och i ljumskar.
- Likfläckar uppträder efter 30 – 60 minuter t ex på ryggen och armarnas undersida.
- Slapphet/likstelhet inträder efter 1-3 timmar.

Det skall alltid finnas möjlighet för närstående/anhöriga och personal att vid behov tillkalla läkare.

Godkänd (underskrift):	Ska publiceras på ☐ Intranät ☐ Webb	Publicerad (underskrift och datum)
Rubrik till Forum/webb:		

Delges:	Chefer, legitimerad personal, vårdpersonal	Gällande utgåva nr: 4	Datum: 2017-04-27
Handläggare:		Ersätter utgåva nr: 3	Datum: 2008-05-27
Ansvarig:	Medicinskt ansvarig sjuksköterska	Beslut fattat av: Verksamhetschef	

Övrigt

Stäng av eventuell sygastillförsel eller infusion om detta inte gjorts tidigare. Om obduktion ska göras får inget plockas bort förutom kanyl, sond, urinvägskateter och andra infarter i kroppen. Underrätta närstående/anhöriga om detta inte redan är gjort. Kom överens med närstående/anhöriga om vem som kontaktar begravningsentreprenör¹ men i första hand kontaktas begravningsentreprenör av närstående/anhöriga.

Hygien och smitta

Vid omhändertagandet av den avlidne ska basala hygienrutiner tillämpas. Vid eventuell smitta t ex blodsmitta skall detta anges på bårhusblanketten, där ska det också framgå om den döde fick behandling med cytostatika/cytotoxiska läkemedel under de senaste 24 timmarna före döden.

Onaturlig död

Vid misstanke om att dödsfallet har eller kan ha orsakats av yttre skada eller förgiftning av någon annan person, genom olycksfall eller självmord skall läkaren anmäla dödsfallet till polisen. Olycksfall och självmordsmisstanke skall alltid anmälas snarast till den medicinskt ansvariga sjuksköterskan (MAS). Anmälan ska också göras till polisen om den döde inte kan identifieras

Dokumentation

Sjuksköterskan skall göra en slutanteckning i omvårdnadsjournalen. I den ska det framgå tidpunkt för dödsfallet, vilken läkare som konstaterade dödsfallet alternativt vilken sjuksköterska som gjort en klinisk undersökning av den döda kroppen, samtal med anhörig samt att den avlidne fått ett Id-band. Epikris skall skrivas.

Vid dödsfall ska ett meddelande skickas i meddelandefunktionen till aktuell enhet som patienten tillhör där det framkommer att patienten har avlidit samt datum för detta. Alla Documenta ska vara skrivskyddade innan vårdåtagandet avslutas.

Sjuksköterskan ansvarar också för att uppgifterna till begravningsbyrån blir ifyllda på bårhusblanketten.

Avvikelse

¹ Begravningsbyrån ska vara auktoriserad av Sveriges Begravningsbyråers Förbund. Begravningsbyrån ska ha jour dygnets alla timmar, årets alla dagar. Uppdraget ska fullgöras med respekt för den avlidne (2d § HSL). Den avlidne ska transporteras och förvaras övertäckt på lämpligt sätt. Begravningsbyrån ska inneha rutiner som syftar till att förhindra förväxlingar. Alla transporter ska genomföras med två bärare. Personal vid transportverksamheten ska vara kompetent och väl insatt i uppgiften

Godkänd (underskrift):	Ska publiceras på ☐ Intranät ☐ Webb	Publicerad (underskrift och datum)
Rubrik till Forum/webb:		

 Katrineholms kommun VÅRD- OCH OMSORGSFÖRVALTNINGEN	RIKTLINJER HÄLSO- OCH SJUKVÅRD Sid 6 (6)	
	RIKTLINJE VID DÖDSFALL	
Delges: Chefer, legitimerad personal, vårdpersonal	Gällande utgåva nr: 4	Datum: 2017-04-27
Handläggare:	Ersätter utgåva nr: 3	Datum: 2008-05-27
Ansvarig: Medicinskt ansvarig sjuksköterska	Beslut fattat av: Verksamhetschef	

Avvikelse i samband med hämtning av avliden anmäls i verksamhetssystemet Treserva. Medicinskt ansvarig sjuksköterska meddelas.

Personliga tillhörigheter, läkemedel och narkotika

Närstående/anhöriga bör vara med då den avlidnes personliga tillhörigheter omhändertas. Läkemedel tillhör dödsboet men sjuksköterskan kan erbjuda sig att ta hand dessa, för att lämna till apoteket. Detta skall dokumenteras i omvårdnadsjournalen. Efter dödsfall är läkemedel formellt dödsboets egendom med undantag av narkotika som omfattas av narkotikalagstiftningen, vilket innebär att det är olagligt att inneha narkotiskt preparat, om man inte har ordination på dessa (Läkemedelshantering i Sörmland. Reviderat juni 2016).

Godkänd (underskrift):	Ska publiceras på ☐ Intranät ☐ Webb	Publicerad (underskrift och datum)
Rubrik till Forum/webb:		